

دانشگاه الزهرا (س)
دانشکده الهیات و معارف اسلامی

پایان نامه
جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد
رشته علوم قرآن و حدیث

عنوان
آسیب شناسی جوامع بشری در پیروی نکردن از رهبری معصوم از دیدگاه نهج البلاغه

استاد راهنما
دکتر شهین قهرمان ایزدی

دانشجو
مریم سلطانی نژاد

اسفند ۹۴

دانشگاه الزهرا (س)
دانشکده الهیات و معارف اسلامی

پایان نامه
جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد
رشته علوم قرآن و حدیث

عنوان
آسیب شناسی جوامع بشری در پیروی نکردن از رهبری معصوم از دیدگاه نهج البلاغه

استاد راهنما:
دکتر شهین قهرمان ایزدی

استاد مشاور:
دکتر بی بی سادات رضی بهابادی

دانشجو:
مریم سلطانی نژاد

اسفند ۹۴

«کلیه‌ی دستاوردهای ناشی از این تحقیق متعلق به دانشگاه الزهرا (س) است».

تقدیم به:

همه کسانی که محطه‌ای بعد انسانی و وجدانی خود را فراموش نمی‌کنند و بر آستان

گران سنگ انسانیت سرفروزمی آورند و انسان را با همه تفاوت‌هایش ارج

می‌نهند.

قدردانی و تشکر

با سپاس از سه وجود مقدس:

آنان که ناتوان شدند تا ما به توانایی برسیم...

موبایشان سپید شد تا ما روشن شدیم...

و عاشقانه سوختند تا گرما بخش وجود ما و روشنگر راهمان باشند...

پدرم

مادرم

استادانم (به ویژه استاد راهنما: دکتر شهین قهرمان ایزدی و استاد مشاور: دکتر

بی بی سادات رضی بهابادی)

چکیده

وجود حکومت به منظور جلوگیری از تشتت و پراکندگی جوامع انسانی امری ضروری است. اطاعت از حاکم، قدرت یک حکومت را تضمین می کند. ضرورت وجود رهبر دینی در رأس حکومت اسلامی از مسلمات دین مبین اسلام می باشد و از نظر قرآن نیز امری ثابت شده است. چنان که دلایل عقلی و شرعی نیز بر آن تأکید دارد. حکومت ها بر معیار جهان بینی به دو گونه کلی غیر الهی و الهی ظهور و بروز می کنند و حاکمان و جوامع آن ها به تبع نوع حکومتشان ویژگی های مختلفی دارند. با توجه به ادله قرآنی، روایی و عقلی وجود رهبری معصوم امری اجتناب ناپذیر است. این رهبری به عهده پیامبر اسلام (ص) و عترت طاهرین ایشان است. عوامل پیروی نکردن از رهبری معصوم از نظر امام علی (ع) عبارت است از: عوامل فرهنگی مانند جهالت، دنیاپرستی، عبرت نگرفتن از پیشینیان و ... عوامل روانی مانند برتری طلبی، کینه توزی، نفاق و ... عوامل اجتماعی چون عدم اتحاد و تفرقه، عدم تشخیص حق از باطل و عوامل سیاسی مانند ترک جهاد، ریاست طلبی، قبیله گرایی و عوامل اقتصادی مانند زراندوزی و بخشش های بی حساب. آسیب های عدم پیروی از رهبری معصوم به دو قسم فردی و اجتماعی تقسیم می شود. مهم ترین آسیب های فردی، سرگردانی، گرفتار شدن به آتش جهنم و ... و آسیب های اجتماعی هم چون تفرقه و اختلاف، آمیختگی حق و باطل، برهم ریختن نظم اجتماعی و ... است. در نهج البلاغه راه های برون رفت از عدم پیروی از رهبری، توجه به عاقبت امور، صبر در امور سیاسی، تبیین حق از باطل، تلاش برای خاموش کردن آتش فتنه و ... به خوبی ترسیم شده است.

کلیدواژه ها: آسیب، جامعه، رهبری معصوم، نهج البلاغه.

مقدمه

اسلام متکی بر مبانی و اصولی است که اساساً زائیده فکر بشر نیست بلکه خداوند که خالق و آفریننده انسان‌هاست، خود وظیفه هدایت و رهبری آنان را بر عهده دارد و اصول و شیوه‌های رهبری خود را در قالب یک قانون اساسی کامل و جامع یعنی کتاب آسمانی به بشر داشته است و در جهت سعادت بشری برنامه صحیح و روشمندی را تنظیم نموده است و علاوه بر آن پیامبرانی را برگزیده است تا از جانب او رهبری و هدایت بشر را بر عهده گیرند. (وَ لِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ)^۱ (رعد: ۷)

انسان فطرتاً موجودی اجتماعی است و حکومت نیاز فطری و طبیعی وی قلمداد می‌شود و از طریق تشکیل حکومت و زندگی جمعی زمینه رشد و کمال انسان فراهم می‌آید. هرگونه حرکت اجتماعی برای جلوگیری از تشتت و چندگانگی در مسیر حرکت نیازمند آن است که از مبدأ واحدی هدایت و رهبری گردد. امیر مؤمنان در ضرورت وجود رهبر چنین بیان می‌کند: «مَكَانُ الْقِيمِ بِالْأَمْرِ مَكَانُ النَّظَامِ مِنَ الْخَرْزِ يَجْمَعُهُ وَ يَضُمُّهُ فَإِنْ انْقَطَعَ النَّظَامُ تَفَرَّقَ وَ ذَهَبَ ثُمَّ لَمْ يَجْتَمِعْ بِحَذَائِيرِهِ أَبَدًا»^۲ جایگاه حاکم، همانند جایگاه رشته‌ای است که دانه‌های سوراخ شده-دانه‌های تسبیح- را جمع می‌کند و به هم پیوند می‌دهد ولی اگر این رشته پاره گردد دانه‌ها جمعشان به تفرقه تبدیل شود و می‌افتند و بعد از آن دیگر، همانند اولشان جمع نخواهند شد. جامعه‌ای که در حال پیمودن مسیر استقلال و کمال است؛ باید به ارزش‌ها توجه لازم داشته و از ضد ارزش‌ها جلوگیری کند؛ یکی از این ارزش‌ها در جامعه اخلاق سیاسی و اطاعت از رهبری است.

در تفکر اسلامی- و به‌طور خاص شیعی- مسئولیت امام در جامعه، تبیین دین و پاسداری از شریعت است بر این اساس باید رهبر از لحاظ فکری و عملی عاری از هرگونه انحراف از اصول الهی باشد تا مردم با اعتماد و اطمینان از او اطاعت کنند.

بر همگان روشن است که معصومین (علیهم‌السلام) به دلیل ویژگی عصمت، به‌عنوان افرادی عاری از هرگونه خطا و انحراف، شایسته‌ترین رهبران از سوی خداوند معرفی شدند. آنان با تکیه بر حق مداری و حق‌طلبی تمام مردم را در همه امور هدایت و رهبری می‌کنند و جامعه را از پراکنده شدن و تفرقه به تضمن می‌کشاند.

حضرت علی (ع) که قران ناطق و مفسر کلام وحی است مسئله لزوم اطاعت از رهبری معصوم را به شیوه‌های گوناگون در نهج‌البلاغه بیان کرده است «وَ لَقَدْ كَانَ فِي رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) كَافٍ لَكَ فِي الْأُسْوَةِ وَ دَلِيلٌ لَكَ عَلَى ذِمِّ الدُّنْيَا وَ غَيْبِهَا وَ كَثْرَةِ مَخَازِيئِهَا وَ مَسَاوِيئِهَا... فَتَأْسَى مُتَأَسِّ بْنِبِيهِ وَ أَفْتَصَّ أَثَرَهُ وَ وَلَجَ مَوْلَجَهُ وَ إِلَّا فَلَا يَأْمَنُ الْهَلَكَةُ»^۳ برای تو کافی است که راه و رسم

^۱. هر گروهی را رهبری هست.

^۲. نهج‌البلاغه، خطبه ۱۴۶.

^۳. نهج‌البلاغه، خطبه ۱۶۰، ص ۲۲۶.

زندگی پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم را اطاعت نمایی تا راهنمایی خوبی برای تو در شناخت بدی‌ها و عیب‌های دنیا و رسوایی‌ها و زشتی‌های آن باشد و در ادامه می‌فرمایند: پس پیروی‌کننده باید از پیامبر (ص) پیروی کند و به دنبال او راه رود و قدم بر جای قدم او بگذارد و گرنه از هلاکت ایمن نیست.

همچنین حضرت در جای دیگر می‌فرمایند: «انْظُرُوا أَهْلَ بَيْتِ نَبِيِّكُمْ فَالْزَمُوا سَمْتَهُمْ وَ اتَّبِعُوا أَثَرَهُمْ فَلَنْ يَخْرِجُوكُمْ مِنْ هُدًى وَ لَنْ يَعِيدُوكُمْ فِي رَدًى فَإِنْ لَبَدُوا فَالْبُدُوا وَ إِنْ نَهَضُوا فَانْهَضُوا وَ لَا تَسْبِقُوهُمْ فَتَضِلُّوا وَ لَا تَتَأَخَّرُوا عَنْهُمْ فَتَهْلِكُوا»^۱ توجه تان به اهل بیت پیامبر باشد و جهت‌گیری آنان را بر خود لازم بدانید و دنباله رو آنان باشید زیرا آنان شمارا از راه راست منحرف نمی‌کنند و به نابودی و انحراف برنمی‌گردانند. پس اگر آنان نشستند، شما نیز بنشینید و اگر بلند شدند شما نیز بلند شوید، بر آنان پیشی نگیرید که گمراه و سرگردانی‌شود و از آنان عقب نمانید که نابود می‌شوید.

حضرت علی (ع) به‌عنوان فردی که دارای عمل سیاسی و اندیشه سیاسی است آسیب‌های بسیاری را در راستای عدم پیروی از رهبری در نهج‌البلاغه برای اجتماع مطرح می‌سازد. آسیب‌هایی چون: اختلاف و پراکندگی میان مسلمانان، عدم وحدت و اتحاد، تسلط اشرار و بیگانگان و... که دال بر وجود رهبر و اطاعت از رهبر در تداوم حکومت و عدم سقوط آن است. ایشان علاوه بر بیان آسیب‌ها، راه کارهایی برای برون‌رفت از آن‌ها بیان کرده‌اند تا با بکارگیری آن راه کارها در تعالی خود و جامعه به سمت مدینه فاضله سهیم باشند.

پژوهش حاضر مشتمل بر چهار فصل است.

فصل اول که کلیات و مفاهیم نظری تحقیق است طرح تحقیق و چارچوب نظری پژوهش در این فصل مورد بررسی قرار می‌گیرد و مفاهیم اساسی پژوهش هم در این فصل آورده می‌شود. در فصل دوم ضرورت حکومت و رهبری و انواع آن‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرد. فصل سوم به عوامل و زمینه‌های ایجاد عدم پیروی از رهبری معصوم و آسیب‌های آن می‌پردازد. فصل چهارم به راه‌های اصلاح آفات عدم پیروی از رهبری معصوم پرداخته می‌شود. نگارنده تردید ندارد آنچه به‌عنوان (آسیب‌های عدم پیروی از رهبری معصوم) مطرح‌شده «این است و جز این نیست» نمی‌باشد. همچنین عوامل عدم پیروی از رهبری معصوم هرکدام به‌تنهایی عامل نیستند و ممکن است هرکدام با همراهی یک یا چند عامل دیگر موجب عدم پیروی از رهبری معصوم شوند.

^۱. نهج‌البلاغه، خطبه، ۹۷، ص ۱۴۳.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول: کلیات و مفاهیم	
۱-۱- کلیات	۲
۱-۱-۱- پرسش پژوهش و تبیین آن	۲
۱-۱-۲- پرسش‌های فرعی پژوهش	۳
۱-۱-۳- فرضیه‌های پژوهش	۳
۱-۱-۴- اهمیت و ضرورت پژوهش	۳
۱-۱-۵- پیشینه‌ی پژوهش	۴
۱-۱-۶- روش تحقیق	۶
۲-۱- مفاهیم	۷
۱-۲-۱- رهبر	۷
۲-۲-۱- جامعه:	۹
۳-۲-۱- آسیب:	۱۰
۴-۲-۱- آسیب‌شناسی:	۱۰

فصل دوم: ضرورت حکومت و رهبری و انواع آن

۱-۲- مفهوم حکومت:	۱۳
۲-۲- حکومت و ضرورت آن	۱۵
۱-۲-۲- ادله عقلی ضرورت حکومت	۱۶
۲-۲-۲- ادله قرآنی ضرورت حکومت	۱۷
۳-۲-۲- ادله روایی ضرورت حکومت	۱۹
۴-۲- انواع حکومت‌ها و ویژگی‌های آن	۲۰

- ۲-۴-۱- حکومت غیر الهی و ویژگی‌های آن ۲۱
- ۲-۴-۱-۱- دیکتاتوری، استبداد و خودکامگی: ۲۱
- ۲-۴-۱-۲- انحصارطلبی ۲۱
- ۲-۴-۱-۳- قدرت‌طلبی ۲۲
- ۲-۴-۱-۴- تکبر و برتری‌طلبی ۲۲
- ۲-۴-۲- حکومت الهی و ویژگی‌های آن ۲۲
- ۲-۵-۱- مبانی حکومت اسلامی ۲۴
- ۲-۵-۱-۱- توحید ۲۴
- ۲-۵-۱-۱-۱- توحید در حاکمیت ۲۴
- ۲-۵-۱-۱-۱-۱- ادله قرآنی توحید در حاکمیت ۲۵
- ۲-۵-۱-۱-۲- نتایج و آثار توحید در حاکمیت ۲۶
- ۲-۵-۱-۲- توحید در قانون‌گذاری ۲۶
- ۲-۵-۱-۲-۱- ادله قرآنی توحید در قانون‌گذاری ۲۷
- ۲-۵-۲- آمیختگی دین و حکومت ۲۸
- ۲-۵-۲-۱- دلایل آمیختگی دین و حکومت ۲۹
- ۲-۵-۲-۱-۱- سیره سیاسی انبیا و ائمه (علیهم‌السلام) ۲۹
- ۲-۵-۲-۲- ضرورت استمرار اجرای احکام ۳۰
- ۲-۵-۲-۳- احکام دفاعی اسلام و نظام سیاسی ۳۱
- ۲-۵-۳- منشأ اجتماعی و مردمی ۳۱
- ۲-۵-۴- عدالت محوری ۳۲
- ۲-۶- ویژگی‌ها و صفات حاکمان دینی ۳۳

- ۳۴ ۱-۶-۲- ایمان و تقوا
- ۳۴ ۱-۱-۶-۲- زهد و خدا گرایی
- ۳۴ ۲-۱-۶-۲- حمایت از دین و ترک میول شخصی
- ۳۵ ۳-۱-۶-۲- عاقبت سنجی و معاد باوری
- ۳۶ ۲-۶-۲- ساده زیستی و تجمل گریزی
- ۳۷ ۳-۶-۲- مردمداری و فروتنی
- ۳۸ ۱-۴-۶-۲- شایسته سالاری در اصل مشورت
- ۳۹ ۲-۴-۶-۲- شایسته سالاری در قضاوت و خدمت
- ۴۰ ۳-۴-۶-۲- نیاز سنجی، مرفه سازی و آبادانی
- ۴۱ ۵-۶-۲- عدالت محوری و اعتدال گرایی
- ۴۱ ۱-۵-۶-۲- کنترل خشم و مهر گستری
- ۴۲ ۲-۵-۶-۲- ظلم ستیزی و عدل پروری
- ۴۲ ۶-۶-۲- دانایی و کیاست
- ۴۲ ۱-۶-۶-۲- پرهیز از سستی و غفلت
- ۴۳ ۲-۶-۶-۲- رازداری و خطا پوشی
- ۴۳ ۳-۶-۶-۲- پاسداشت کرامت انسانی مردم
- ۴۴ ۷-۶-۲- آگاهی و تخصص
- ۴۵ ۱-۷-۶-۲- شناخت تاریخ و عبرت گیری از آن
- ۴۵ ۲-۷-۶-۲- دنیاشناسی و مردم شناسی
- ۴۶ ۸-۶-۲- دارای تجربه و حسن شهرت سیاسی بودن
- ۴۶ ۱-۸-۶-۲- دارای تجربه بودن

- ۲-۶-۸-۲- حسن شهرت سیاسی ۴۷
- ۲-۶-۸-۳- انجام اعمال نیک ۴۷
- ۲-۷- مفهوم رهبر ۴۸
- ۲-۸- رهبری و ضرورت آن ۴۸
- ۲-۹- انواع رهبری دینی: ۴۹
- ۲-۹-۱- رهبری تئوکراتیک ۴۹
- ۲-۹-۲- رهبری دموکراتیک ۵۰
- ۲-۹-۳- رهبری تئودموکراتیک ۵۰
- ۲-۹-۴- رهبری فقهی ۵۱
- ۲-۹-۵- رهبری ربانی ۵۱
- ۲-۱۰- خاستگاه رهبری: ۵۲
- ۲-۱۱- عصمت رهبر در حکومت اسلامی ۵۲
- ۲-۱۱-۱- دلیل عقلی عصمت رهبر اسلامی ۵۳
- ۲-۱۱-۱-۱- برهان امتناع تسلسل ۵۴
- ۲-۱۱-۱-۲- برهان حفظ شریعت ۵۴
- ۲-۱۱-۲- دلیل نقلی بر معصوم بودن رهبر اسلامی ۵۵
- ۲-۱۱-۲-۱- آیه ی اولی اوامر ۵۵
- ۲-۱۱-۲-۲- حدیث ثقلین ۵۶
- ۲-۱۲- مشروعیت و مقبولیت الهی یا مردمی؟ ۵۶
- ۲-۱۳- حریم مردم در نظام اسلامی ۵۸

فصل سوم: عوامل و آسیب ها

- ۳-۱- علل عدم پیروی از رهبری معصوم ۶۱
- ۳-۱-۱- علل روانی ۶۱
- ۳-۱-۱-۱- خود محوری ۶۲
- ۳-۱-۱-۲- کینه‌توزی ۶۳
- ۳-۱-۱-۳- حسادت ۶۴
- ۳-۱-۱-۴- هواپرستی ۶۵
- ۳-۱-۱-۵- نفاق و دورویی ۶۷
- ۳-۱-۲- علل فرهنگی ۶۸
- ۳-۱-۲-۱- دلبستگی به دنیا ۶۸
- ۳-۱-۲-۲- انحراف فکری ۶۹
- ۳-۱-۲-۳- کفرپیشگی ۷۳
- ۳-۱-۲-۴- عبرت ناپذیری و اندرز‌گریزی ۷۵
- ۳-۱-۳- علل اجتماعی ۷۶
- ۳-۱-۳-۱- عدم اتحاد و تفرقه ۷۶
- ۳-۱-۳-۲- عدم تشخیص حق از باطل ۷۷
- ۳-۱-۴- علل سیاسی ۷۸
- ۳-۱-۴-۱- ترک جهاد ۷۹
- ۳-۱-۴-۱-۱- سست باوری ۷۹
- ۳-۱-۴-۲- ترس از مرگ ۸۰
- ۳-۱-۴-۲- استبداد رأی ۸۰
- ۳-۱-۴-۳- ریاست‌طلبی ۸۱

- ۸۲ ۳-۱-۴-۴- قبیله گرایی و حزب گرایی
- ۸۳ ۳-۱-۵- علل اقتصادی
- ۸۴ ۳-۱-۵-۱- زراندوزی
- ۸۵ ۳-۱-۵-۲- بخشش بی حساب
- ۸۸ ۳-۳- آسیب های عدم پیروی از رهبری معصوم
- ۸۸ ۳-۳-۱- آسیب های فردی
- ۸۸ ۳-۳-۱-۱- سرگردانی
- ۸۹ ۳-۳-۱-۲- گرفتار شدن به آتش جهنم
- ۹۰ ۳-۳-۱-۳- خراب کردن آخرت در مقابل آباد کردن دنیا
- ۹۰ ۳-۳-۱-۴- ریزش چهره های شاخص
- ۹۰ ۳-۳-۱-۴-۱- تخریب چهره فرماندهان به عنوان نمایندگان حضرت
- ۹۱ ۳-۳-۱-۴-۲- تخریب چهره عایشه به عنوان ام المؤمنین
- ۹۱ ۳-۳-۲- آسیب های اجتماعی
- ۹۱ ۳-۳-۲-۱- تشکیل حکومت استبدادی و باطل
- ۹۲ ۳-۳-۲-۲- تفرقه و اختلاف
- ۹۲ ۳-۳-۲-۳- شکست و ناکامی
- ۹۳ ۳-۳-۲-۴- ظلم و ستم
- ۹۴ ۳-۳-۲-۵- برهم ریختن نظم اجتماعی
- ۹۵ ۳-۳-۲-۵-۱- عوامل پیدایش و تداوم نظم اجتماعی
- ۹۵ ۳-۳-۲-۵-۱-۱- اخلاق اجتماعی و رعایت حقوق
- ۹۶ ۳-۳-۲-۵-۱-۲- اخلاق سیاسی و اطاعت از رهبری

- ۹۶-۳-۲-۶- انزوای صالحان و حاکمیت ناهلان.....
- ۹۸-۳-۲-۷- عدم وحدت و اتحاد (انسجام داخلی جامعه).....
- ۹۸-۳-۲-۱- آثار عدم وحدت.....
- ۱۰۰-۳-۲-۸- تعطیل شدن احکام الهی.....
- ۱۰۱-۳-۲-۹- ایجاد فاصله طبقاتی.....
- ۱۰۳-۳-۲-۱۰- آمیختگی حق و باطل.....
- ۱۰۴-۳-۲-۱۱- تسلط اشرار و نفوذ افراد خائن و سرسپرده.....
- ۱۰۵-۳-۲-۱۲- عدم مقاومت و شکست‌پذیری در برابر دشمن.....
- ۱۰۵-۳-۲-۱۳- فروپاشی حکومت‌ها.....
- ۱۰۶-۳-۲-۱۴- بی‌عدالتی.....
- ۱۰۸-۳-۲-۱۵- دگرگونی ارزش‌ها.....

فصل چهارم: راه‌های اصلاح آفات عدم پیروی از رهبری معصوم

- ۱۱۳-۴-۱- راهکارهای اصلاح جامعه آفت زده.....
- ۱۱۳-۴-۱-۱- عاقبت‌نگری.....
- ۱۱۴-۴-۱-۲- اطاعت محض متکی بر اعتماد کامل به معصوم.....
- ۱۱۶-۴-۱-۳- رفق و مدارای سیاسی.....
- ۱۱۶-۴-۱-۳-۱- رفق و سکوت برای حفظ دین.....
- ۱۱۷-۴-۱-۳-۲- صبر و مدارا برای حفظ وحدت.....
- ۱۱۸-۴-۱-۴- نظارت فرمانده کل بر سایر فرمانداران.....
- ۱۱۸-۴-۱-۵- توبیخ و مجازات کارگزاران خیانت‌کار اقتصادی.....
- ۱۲۰-۴-۱-۶- فقرزدایی و کاستن فاصله طبقاتی میان مردم و کارگزاران.....

- ۷-۱-۴- مطالبه حق ۱۲۱
- ۱-۷-۱-۴- شفاف سازی و اطلاع رسانی از اقدامات خلفا ۱۲۱
- ۲-۷-۱-۴- افشاگری خیانت منافقین و خائنین ۱۲۲
- ۳-۷-۱-۴- تنویر افکار عمومی نسبت به جایگاه رهبر معصوم و احادیث نبوی ۱۲۴
- ۸-۱-۴- تلاش برای خاموش کردن آتش فتنه و ایجاد صلح ۱۲۵
- ۹-۱-۴- یادآوری سرگذشت پیشینیان ۱۲۶
- ۱۰-۱-۴- تبیین حق از باطل ۱۲۶
- ۱۱-۱-۴- شناسایی افراد لایق از نالایق در مناصب حکومتی ۱۳۰
- ۱۲-۱-۴- تقویت نیروی نظامی ۱۳۱
- ۱-۱۲-۱-۴- آموزش‌های نظامی ۱۳۲
- ۱-۱-۱۲-۱-۴- آموزش‌های نظری به منظور ارتقاء بینش و تقویت توان روحی ۱۳۲
- ۲-۱-۱۲-۱-۴- آموزش‌های تاکتیکی و نظامی ۱۳۴
- ۳-۱-۱۲-۱-۴- آموزش‌های سیاسی ۱۳۴
- ۲-۱۲-۱-۴- تربیت و افزایش نیرو ۱۳۵
- ۱-۲-۱۲-۱-۴- روش گزینش نیروها ۱۳۷
- ۱۳-۱-۴- تشکیل حکومت مردمی ۱۳۷
- ۱۴-۱-۴- یادآوری نعمت‌های الهی در سایه اطاعت از رهبری ۱۳۸
- ۲-۴- فهرست منابع و مأخذ ۱۴۳

فصل اول : کلیات و مفاهیم

۱-۱- کلیات

در این بخش، ابتدا به بیان کلیات پرداخته شده، سپس مهم ترین واژگان مورد استفاده در این نوشتار با استفاده از کتب لغت و تفاسیر مفهوم شناسی شده است.

۱-۱-۱- پرسش پژوهش و تبیین آن

انسان موجودی اجتماعی است و حیات و معیشت او در سایه اجتماع امکان پذیر است. لازمه زندگی اجتماعی، وجود برخوردها بین منافع افراد جامعه است؛ که در بهره‌مندی از امکانت و مواهب طبیعی احتمال نزاع و کشمکش وجود دارد که سبب تزلزل زندگی اجتماعی و فروپاشی آن خواهد شد بر این اساس، برای آن‌که جامعه انسانی بتواند به زندگی اجتماعی خویش ادامه دهد نیازمند دو اصل وجود قانون عادلانه و وجود رهبر و نظام حکومتی.

لذا حکومت برای جامعه انسانی امری ضروری و اجتناب‌پذیر است و زندگی آدمی، در تمام ادوار ابتدایی و پیشرفته حیات اجتماعی هیچ‌گاه خالی از حکومت نبوده است.

وجود رهبر در میان ساختارها و نهادهای حکومت از اهمیت بیشتری برخوردار است. در رهبری بر اساس تعالیم الهی حدود وظایف رهبری از مسائل سیاسی و اجتماعی تجاوز کرده و علاوه بر رهبری اجتماعی، رهبری معنوی را نیز شامل می‌شود در این رهبری، چون هدف رهبر تبیین دین و پاسداری از شریعت است، نباید کوچک‌ترین انحرافی از اصول داشته باشد که این همان اصل عصمت برای رهبری معصوم است.

انسان‌ها گاهی به دلایل و اغراض روانی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به مخالفت با رهبر معصوم می‌پرداختند که این عوامل هر یک آسیب‌های مختلفی در جوامع به بار می‌آورد که در نهایت به سقوط و هلاکت خود و جامعه می‌انجامد.

لذا، این پژوهش در صدد پاسخ به این سوال است که بر اساس نهج‌البلاغه چه آسیب‌هایی در عدم پیروی از رهبری معصوم گریبان گیر جوامع خواهد شد؟ و راه‌های برون‌رفت از آن چیست؟

۱-۱-۲- پرسش‌های فرعی پژوهش

با توجه به موضوع آسیب‌شناسی جوامع بشری در عدم پیروی از رهبری معصوم شاید بتوان مهم‌ترین سؤالات در این زمینه را در موارد ذیل دانست:

- ۱- عوامل و زمینه‌های عدم پیروی از رهبری معصوم کدامند؟
- ۲- عدم پیروی از رهبری معصوم چه آسیب‌هایی را در جوامع به دنبال دارد؟
- ۳- راه‌کارهای نهج‌البلاغه برای اهتمام مردم به پیروی از رهبری معصوم چیست؟

۱-۱-۳- فرضیه‌های پژوهش

فرضیه‌هایی که بر پایه‌ی آن پژوهش حاضر انجام‌شده است عبارتند از:

- ۱- خودبزرگ‌بینی، انحرافات دینی، ریاست‌طلبی و زراندوزی و... از عوامل عدم پیروی از رهبری معصوم هستند.
- ۲- عدم پیروی از رهبری معصوم آسیب‌هایی چون برهم ریختن نظم سیاسی و اجتماعی جامعه، بی‌عدالتی، عدم وحدت و اتحاد و... برای جوامع به دنبال دارد.
- ۳- توجه دادن به آثار فردی و اجتماعی عدم پیروی از رهبری، مطالبه حق، حضور در بستر زمان و آگاهی بر آن و... راه‌کارهای اصلاح آفات عدم پیروی از رهبری معصوم هستند.

۱-۱-۴- اهمیت و ضرورت پژوهش

زندگی اجتماعی انسان مستلزم داشتن حکومت است و هر حکومتی نیازمند به یک رهبر است و وجود رهبر در میان ساختارها و نهادهای حکومت از اهمیت بیشتری برخوردار است. همان‌گونه که نداشتن رهبر در جامعه، آسیب‌های جبران‌ناپذیری را به بار می‌آورد، عدم اطاعت از